

Драгомир БРАЈКОВИЋ*

ЖАЛ ЗА СЈЕВЕРОМ, ЖУДЊА ЗА ЈУГОМ

Сва је прилика, у праву су они који сматрају да је у поезији највише поезија баш оно што је не само непреводиво на други језик већ и оно што је било чим другим, сем поезијом, објашњиво. Ова мисао, потврђивана толико пута, пратила је и моја настојања да за овај разговор срочим текст о поезији Душана Костића. Упркос скепси, потребни су и тумачи и тумачења поезије. У овом случају посебно, јер има се шта рећи о Душану Костићу – врсном лиричару, боље рећи лирском летописцу свога немирног доба. Много тога слојевитог, вишезначног и асоцијативног, у овом густом ткању, зазива и изазива пажњу тумача и интерпретатора. Безброј је тема и дилема отворио овај разгранати, у више деценија остваривани, пјеснички опус, али – како год окренете – сама суштина овог лирског говора необјашњива је и неухватљивошћу измиче мрежи ријечи. Више је могућности приступа Костићевом пјесничком дјелу, али његова суштина није у оним првим слојевима, није ни у теми или мотивској разноврсности, ни у заводљивој и особеној мелодији, ни у сјети која сјенчи ово пјевање, није ни у горчини којом су казане суморне истине и спознаје о разлазу идеала и стварности, већ у свему томе заједно, у њиховој чудесној синтези и Костићевој умјешности да алхемијски повеже супротности.

Костићево пјевање између Ероса и Танатоса; Завичајне ведрине и јорчине у раном и касном Костићевом пјевању; Сјетне, узлепти, резинације и разочарења у лирском летопису Душана Костића; Митолошко и историјско наслеђе у Костићевој поезији; Сиварно, имаинарно и сањано у визури Костићевој стиха, само су неке од тема које би могле бити предмет дугих и садржајних разговора.

Не замјерите ми што ћу бити личан, усталом, исказујем лични осјећај пјесничког дјела Душана Костића, па ми се чини да то најпотпуније и

* Драгомир Брајковић, књижевник

најприкладније могу изразити властитим стиховима а они се, примијетићете, дозивају са Костићевим пјесмама. Прије него прочитам ту пјесму – неколико напомена.

Са поезијом Душана Костића сам се, како то обично бива, сусрео не познајући аутора, још мање слутећи да ћемо се икада срести. У овом се пак случају десило оно што се ријетко збива; ни у једној представи коју сам, читајући Костићеве стихове, стекао, нијесам био изневјерен. Писци, најчешће, не личе на оно што стварају. Костићева ми је лирика свога аутора предочавала као човјека благог и питомог, кротког и племенитог. Пјесника *слеђене висине Виситџора* и других мени драгих пјесам замишљао сам као човјека распетог крајностима и жудњама. Његове ме пјесме нису превариле ни у много чему другом. Оном битном, свакако не. Кад сам се касније сусрео са Душаном Костићем, упознао сам га и деценијама са њим друговао па и пријатељевао, освједочио сам се како у импозантној и громадној фигури обитава осјетљив и осјећајан човјек до чијег је срца лако допирала туђа мука и који је имао разумијевања за патње других. Иако га живот није баш миловао, живио га је пуним плућима а пред бројним ударима остајао је постојан и достојанствен.

Писао сам о његовим пјесмама у разним приликама и различитим поводима, чак сам, иако његов млађи колега, препоручивао за штампу његове рукописе и увијек сам то чинио како једино може пјесник према пјеснику, отворено, искрено, са љубављу, поштовањем и уважавањем. Привлачила ме је његова спонтаност и способност да говори и пјева природно и искрено, али и да се критички опредјељује, прије свега, према себи и свом свијету па тек према другом. Био је пјесник лиричар, интимист, али је говорио и пјевао у име многих. И за многе. Увијек ми је недостајало ријечи да потпуно искажем љепоту доживљаја и да језиком предметим онај узбудљиви сусрет његових стихова и моје душе. То је, нема сумње, сигуран знак да је Костићево пјевање непреводива поезија. А то значи и непорецива. У њој је одсликано једно доба, дат му је знатан обол, исказани су његови заноси, пркоси, узлети али и падови. Оно што је најважније јесте да пјесничка истина није изневјерена. Костићева поезија носи биљеге доба у коме је настајала да би и сама, оним најбољим и пјеснички најубједљивијим, и сама постала биљег. Она је, као и пјесников живот, протицала између хладних сјеверних гора и омамљујуће топлине јужних мора. Сликовито речено, оно што је Костић спјевао у досуђеном му времену, указује се као архипелаг: низ острва насељених разноликим а занимљивим свијетом. Обојен топлином пјесникове душе, тај свијет и другима дјелује присно.

Костићево пјесничко клатно описало је широк круг а кретање му се одвија у равномјерном и скоро правилном ритму без прејакних убрзања. Ритам његовог стиха као да усаглашава кретања у природи са дешавањима у пјесниковом животу. Интима пјесникова, његов друштвени, породични и лични живот нашли су знатног одјека у његовим стиховима. Скоро свака Костићева пјесма повезана је са његовим животом и окружењем или са приликама и неприликама доба у коме је живио. Костић је, чак и личне драме, ломове, трауме и растанке са најблискијима одболовао, опјевавајући их на особен, њему својствен начин. То значи достојанствено, ријечима проживљеним и одмјереним, прочишћеном емоцијом. Тако је оно о чему пјева овековјечавао и очовјечавао. Патњу је претакао у злато стиха.

Његова животна, а прије свега умјетничка увјерења, нијесу се битније мијењала, иако је Костић пјевао у доба честих књижевних и других мијена. Он је пјесничка казивања везивао за своју судбину а свој чун је отиснуо на немирно море тражећи луку и смирење у лирици.

Костићево пјевање обиљежавају жал за чистотама, кристалима и свјезинама, реским свјезинама сјевера, али ништа мање и жудња за топлинама југа. Ова је противрјечност родно мјесто многих његових стихова, јер он је жалио и сјетно опјевао слеђене висине Виситора, истовремено жудећи за југом, топлином осунчаних приморских мјеста и свјетлошћу под којом се свијет види и јасније и потпуније.

Између тих крајности протицао је богат и садржајан пјесников живот а надахнута поезија је не само спајала већ и мирила ове и друге крајности.

И да овдје застанемо узвраћајући тој топлини, не тумачењем Костићеве поезије, то ће урадити од мене позванији, већ пјесмом која је настала као дуг пријатељу, пјеснику, који, упркос честим мијенама, није мијењао увјерења. Ни људска, ни књижевна.

Између топлина југа
и слеђених висина сјеверних
радост ме плавила. И туга,
у друштву тома невјерних.

А ја једнако пјевах
ведрине твоје и сјете
у олујно доба снијевах
да бољи освићеш свијете!

И кад се свуда мрачило
у пјесми освану зора,
на југу си ме походила
слеђена тишино Виситора,
а док ми одбијаху
последњи земаљски сати
сјетно сам се питао
како ће се ово сјутра звати?

Облак изнад Комова –
мој стари и драги знанац,
питома зелена Метохија,
са Дурмитора камен станац,
све што бијаше и чега било није
једино из стиха-дома
топло и њежно грије.

Маслина коју опјевах,
воћњаци уз Лим оцвали,
другови из олујних времена,
никад посустали,
док године се све моје
сад грле са бескрајем
тјеше ме пјесмом –
јединим завичајем.

Животе незамјењиви,
уздизах и славих те пјесмом,
послије свега умотај ме стихом
најтоплијом повјесмом.